

MAGYAR ÖRÖKSÉG

105. díjátadó ünnepség

2023. június 24.

RÁDAY HÁZ

(1092 Bp., Ráday u. 28.)

Magyar Örökség és
Európa Egyesület

Magyar Örökség és Európa Egyesület
Székhely: 1146 Budapest, Hermina út 45. (Róheim Villa)
Postacím: 1114 Budapest, Bartók Béla út 59.
magyarorokseg1995@gmail.com
Tel.: +36 30 9416-202
www.magyarorokseg.hu
Javaslatokat kérjük küldjék a fenti email címre!

M E G H Í V Ó
MAGYAR ÖRÖKSÉG
105. díjátadó ünnepségre

A díjátadás időpontja: 2023. június 24. (szombat), de. 11.00 óra

*A díjátadás helyszíne: RÁDAY HÁZ Díszterme
(1092 Budapest, Ráday utca 28. II. em.)*

Kitüntetésben részesülnek az átadás sorrendjében:

BOLDOG BRENNER JÁNOS

katolikus pap vértanúsága

laudátor: Székely János megyés püspök - Szombathelyi Egyházmegye

MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT

múltunkat kutató és feltáró tudományos munkássága

laudátor: Csorba László professor emeritus, az MTA doktora

SEBŐ FERENC

népzei értékméltése és verséneklése

laudátor: Bolya Máttyás népzeneész, kutató, a Zeneakadémia Népzene Tanszékének vezetője

GYERGYÓSZÁRHEGYI MŰVÉSZTELEP

képzőművészeti értékeremtő és értékőrző tevékenysége

laudátor: Nagy Miklós Kund erdélyi magyar publicista, szerkesztő, művészeti író

SZALAI BÉLA

filológiai munkássága

laudátor: Deli Gergely a Nemzeti Közszolgálati Egyetem rektora

GRÓF KÁLNOKY TIBOR

erdélyi magyarságért végzett szolgálata

laudátor: Jánó Mihály erdélyi művészettörténész

HEGEDŰS LORÁNT

református püspök teológusi és írói munkássága

laudátor: Balog Zoltán református püspök, a Zsinat lelkesi elnöke

DR. KLINGHAMMER ISTVÁN BB elnök köszöntője

Tisztelt Vendégek, kedves Barátaink!

A világ azáltal, hogy a fejlettebb része fogyasztói társadalommá vált, egyszersemind az anyagi érdeket mindenek fölé emelte. Oly annyira, hogy még az emberi kapcsolatokat is inkább az anyagi érdekezonságok mentén kötik az emberek, nem az emberi értékek közel azonos megítélése miatt.

Mára szétnyílt az olló. Amíg a gazdaság és a tudomány eredményeit az újabb nemzedékek készen kapják, addig az erkölcsiséget generációról generációra újra kell oktatni. Ez a szétnyílt olló olyan kulturális és morális problémát jelent napjainkra, amelynek megoldása halaszthatatlan.

Erről, a nevelés kérdéséről, szeretnék néhány szót szólni.

Megsokszorozódott azok száma, akik külföldre mennek – néhány hónapra, néhány évre – dolgozni, tanulni. Felmerül a kérdés: mit látnak odakinn, mit tanulnak meg, hogyan térnek haza? Visznek-e magukkal hazulról elegendő kritikai érzéket ahhoz, hogy azt keressék, ami valóban gazdagítja őket, és amivel ha hazatérnek, gazdagíthatják azt a közösséget is, amely visszavárja őket?

És hogy sikerül majd – megváltozott emberként – újra beilleszkedniük a hazai kapcsolatokba? Nem idegenít-e minket egymástól az, ha személyiségünk különböző tapasztalatok között alakul? Aki például Bécsben vagy Londonban végzett menedzseriskolát, meg tudja-e úgy szólítani magyar kollégáit, hogy azok megértésük és megbízzanak benne?

A 20. század második felében sokan politikai okból kényszerültek idegenbe. Volt, aki úgy látta, tehetségének kibontakozásához nem kapja meg itthon a szükséges feltételeket.

Most is vannak, akiket körülményük más országba csábít. Az európai országok nemcsak kétkezi munkásokat várnak, hanem fiatal tehetséges egyetemistákat és kutatókat is.

Milyen gondosan kellene itthon – az óvodától az egyetemig – kialakítanunk, felépítenünk és korszerűsíteni az oktatás és emberformálás közös gyakorlatát, hogy ne keljen féltünk azokat, akik hosszabb-rövidebb időre külföldre kerülnek.

A két világháború közötti magyar oktatás mind intézményes rendszerét, mind személyi állományát tekintve nagyon magas színvonalon állt. Ebből sokat sikerült átmenteni a következő, ideológiatorzított évtizedekre is. Kár volna most a nyugati országoktól azt eltanulnunk, amit maguk is rossznak tartanak... Nagy, tán jóvátehetetlen hiba volna, ha eurokonform címen sajátos értékeinket veszni engednénk, háttérbe szorítanánk.

Legfőképp ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy fiataljainknak az iskolában ne csak ismereteket nyújtsunk, hanem neveljük is őket: emberségre, felelősségtudatra, egymás elfogadására és megbecsülésére. Hazaszeretetre is. Nem üres beszéddel, hanem erős, megtartó tapasztalatokkal.

Akkor majd észreveszik, hogy szülőföldre, nemzethez, anyanyelvhez való hűség nemcsak adósság, amellyel másoknak tartozunk, hanem felhajtó erő is.

Ahogy Babits írja:

„Légy hű és légy szabad! Gondolj a madarakra, / kik hívek a fához, mely fészüket adja, / s mégis kilátnak, kiszállnak a légi magasba! / Két hazában otthonosak: polgárai a fáknak / s együtt örök polgárai mind égnek és szabadságnak.

BOLDOG BRENNER JÁNOS méltatása

A Magyar Egyház vértanúja Boldog Brenner János, akit Egyházunk 5 évvel ezelőtt, 2018. május 1-én iktatott a boldogok sorába. A 20. századi kommunista diktatúra áldozata volt, 1957. december 14-ről 15-re virradó éjszaka betegellátás ürügyén kicsalták a plébániáról és brutális módon 32 késszúrással megölték.

Brenner János 1931. december 27-én született Szombathelyen. Egészen különleges az a családi háttér, amelyből Brenner János élete kisarjadt. Az édesapa minden nap részt vett a Szentmisén, minden nap elimádkozta a rózsafüzért. A hitét soha nem szégyellte, mindig büszkén megvallotta, abban a korban is, amikor ez komoly veszélyt jelenthetett. Az édesapa hiteles, szeretettel teli alakja vonzó tekintély volt a gyermekek számára. A legnehezebb, a legkegyetlenebb sztálinista időben is nagy örömmel fogadta fiait hivatását, ami azonban megpróbáltatást is jelentett, de nem félt. A munkahelyén szóvá tették neki: miért engedi, hogy két fia papnak tanuljon. Erre mosolyogva kijavította, hogy nem kettő, hanem már három fia készül a papságra. Az édesanya, kedves, szeretetet és jóságot sugárzó szíve volt a családnak. Béke, derű, jóság uralkodott a családban. Békességben éltek, mert a szívük tele volt Istennel, az Ő szeretetével.

Mély hatással volt az ifjú Jánosra a pécsi ciszterci gimnázium, ahol sok időt tölthetett szakkörökben, délutáni foglalkozásokon a szerzetes atyákkal. Megragadta a ciszterci jelmondat: „*Ardere et lucere!*” (Lángolj és világíts!) Huszonéves fiatal papnövendékként már a lelki élet nagy mélységei nyílnak meg számára, erről tanúskodik a lelki naplója. Azt írja: „A te utaid annyira az enyéme, hogy nem tudok magamtól élni.” Másutt ezt olvassuk: „Nélküled nem tudok élni... Csak tenálad érzem jól magam... Szívemben a csend ritmusa kalapál... Uram, szeretnék elégni szívem oltárán! Fogadj el. Azt akarom, hogy életem folytonos imádság legyen!” Jól tudta, és átélte, hogy az emberi szívet csak Isten tudja egészen betölteni, csak odafentről lehet betölteni.

Brenner János nemcsak beszélt ezekről a lelki mélységekről, hanem élte is őket. Az imádság embere volt. Mindenkinnek előre köszönt, az iskolaigazgatónak éppúgy, mint az egyszerű cigány embernek. Időnként anyagilag is segítette a szegényeket. Mindenekelőtt pedig sugározta a derűt, békét, Isten kegyelmét. Jó érzés volt a közelében lenni.

Soha nem politizált, elzárkózott a kommunista diktatúra embereivel való bármiféle együttműködéstől és cinkosságtól. Az egyetlen „bűne” – amiért a diktatúra emberei végül is kegyetlenül meggyilkolták – az volt, hogy sokakat, főként fiatalokat vonzott a templomba.

Brenner János életének egyik legjellemzőbb vonása: nem félek. Pap akart lenni, lelkeket akart Istenhez vezetni, szolgálni akarta a rábízott híveket egy olyan korban, amikor a megfélemlítés volt az egyházellenes harc legfőbb eszköze. De ő nem félt. Bízott Jézus ígérésében: „Ne féljete, én veletek vagyok minden nap a világ végéig.” Az Istenre való ráhagyatkozás sugárzik életéből, ezért nem félt semmitől még a haláltól sem.

János atya tisztában volt azzal, hogy a papi hivatás gyakorlása ebben az időben még embert próbálóbb feladat, mint amikor a szerzetesrendeket szétverték.

Lelei naplójának az alábbi gondolata is erre utal: „Uram, Te tudod azt, hogy boldogságot itt az életben nem keresek, hiszen mindenemet beléd helyeztem... Uram, tudom, hogy teidet nem kíméled a szenvedéstől, mert mérhetetlen hasznuk van belőle.” Ki tudja, amikor ezt a mondatot leírta, talán már igenlő választ akart adni Isten kitüntető kegyelmére, amellyel őt a vértanúság pálmájának elfogadására meghívta.

Brenner János boldoggá avatása azt hirdeti, hogy a történelem igazi ura az Isten. Diktatúrák jönnek és mennek. Isten azonban az Alfa és az Omega, a Teremtő és a Beteljesítő. Brenner János gyilkosainak, a diktatúra gépezetét működtetőknak az alakja lassanként eltűnik az emberek emlékezetéből, az ő arca azonban ragyog. A történelem igazi ura a teremtő Isten.

A kommunista diktatúra gyűlölte az Istent, a vallást, a nemzetet, a családot. Minden olyan gyökeret, ami tartást ad egy embernek. Ezeket az éltető gyökereket el akarta fűrészelni. Ugyanezt próbálja tenni a Gonosz ma is. Elszakítani az embert az éltető, megtartó gyökereitől. Brenner János vértanú hűsége és életáldozata minket is bátorít, hogy őrizzük, védjük éltető gyökereinket: a szálakat, amelyek a Teremtőhöz, az Élet Forrásához, a családhoz, a nemzethez kötnek minket!

Székely János
megyés püspök

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT méltatása

„... a hatásnak feltétele az, hogy lépéseinket a korszerűség igényeihez alkalmazzuk; mert valamint egyénekről, úgy egyesületekről is igaz, hogy csak az képes hatalmasan hatni, ki saját korának embere, míg ellenben ki korát megelőzi, csak halála után él, ki pedig korától elmarad, élve is halott.”

E költői erejű, ám egyben tudományos hitelességű szavakkal a Védegyelet küldetését jellemezte Kossuth Lajos a szervezet 1846. augusztus 20-án tartott közgyűlésén. De ma sem lehetne pontosabban megfogalmazni, mi a legfontosabb feltétele annak a cselekvésnek, amely képes megváltoztatni az embercsoportok életét. Ám ki az, aki – Kossuthal szólva – „saját korának embere”? Az, aki tudja is, érzi is, hogy a maga idejében mi az a tett és gondolat, ami korszerű. Az ember társas lény, így a felvilágosodástól örökölt emberi jogi eszmét követve nemcsak saját személyében, hanem csoportokba egyesülve valósítja meg szabadságát, vagyis önrendelkezését. Az első nagy hazai programadó, Széchenyi István nem véletlenül tekintette a gondolkodásra és tettekre egyesülést a polgári átalakulás és a nemzeti modernizáció egyik legfontosabb előfeltételének. „*Mai világban – olvashatjuk a Hitelben –, 's csuda hogy annyi idő kelle illy egyszerűség kitalálására, már kiki átlátja, hogy egy magányos ember semmi, 's csak egyesületnek van hosszú élete, 's igazi súlya.*”

A korszakos gondolatot egy 1842-ben közzétett cikkében így propagálta a Pesti Hírlap szerkesztője, Kossuth Lajos: „*Apoljuk hát az egyesületi eszmét mindenek fölött. [...]*

Tudományos fejlődés, nevelés, gazdaság, honi műipar, kereskedés, vallásosság, nemzetiség, rendszeret, társalgási összeforrás stb. stb. Mindmegannyi tér, melyeken az egyesületek hatása bizonyos; – hejh, pedig a tengercsöppekből gyű! Ideje, uraim, hogy természetlen lamentatiók helyett, mindezen tárgyakra nézve az egyesületi eszmét a legmelegebb lelkesedéssel léptessük életbe.”

Széchenyi és Kossuth nemzedéke azután is hűséges maradt a társulási eszme örökségéhez, hogy – túljutva az önkényuralom megpróbáltatásain – 1867-ben újra a kezébe vehette a modern, polgári Magyarország mindennapjai formálásának nagyszerű lehetőségét és komoly felelősségét. E nemzedék tagjai azt is fölismerték, hogy minden csoport, amely élni akar az időben, amely hosszabb távra tervezi saját küldetését, hamarosan rádöbben arra, hogy a csoporthoz tartozás érzelmi élményét milyen kivételes erővel erősítheti meg a csoport múltjának fölidézése. Az identitást – az önazonosság pszichológiai élményét – a múlt–jelen–jövő láncolatának lelkesítő átélése adja meg, melyhez nélkülözhetetlen az egykor közösen megtapasztalt, majd szervezeten áthagyományozott múltbeli sikerek és kudarcok történeteinek, illetve tárgyi emlékeinek őrzése és időnkénti rituális föllevenítése. Ez a gondolat már a modern nemzeteszme 18. századi úttörőinek munkásságban felbukkant, és az 1830-as évektől a professzionalizálódó nemzeti történetírás méltó otthonra talált a Magyar Tudományos Akadémia termeiben. Ám a közösség gyarapodása és gazdagodása a gondolat továbbfejlesztésére sarkallta a kiegyezés korszakának legjobbjait. *„A kormányok és egyes tudományos intézetek halomra gyűjthetik a történelmi kincseket: de mily korlátolt ezek haszna, ha csak néhány szaktudós kezein forognak, s a társadalomba, a nemzet nagy tömegébe nem hatolnak be!”* Első igazán európai rangú magyar történetírónk, Horváth Mihály – volt csanádi püspök, a szabadságharc idején a debreceni kormány vallás- és közoktatásügyi minisztere, a Kossuth-emigráció tagja, majd Rudolf trónörökös történelemtanára – indokolta e szavakkal napjaink talán legrégebb civilszervezete, a Magyar Történelmi Társulat megalakítását annak első közgyűlésén, 1867. május 15-én. Múltunk csak akkor lesz – a latin klasszikusokkal szólva – életünk tanítómestere, folytatta érvelését a történész, *„ha a nagy közönségben ...élénk a történelmi érzék. Emez csak a társadalom keblében fejlődhetik, csak úgy foglalhat nagyobb tért, ha történelmi társulatok keletkeznek, oly társulatok, melyek tagjaikat nem egyedül tudósokból nyerik, hanem a melyekbe csekély pénzáldozattal minden hazafi és nemzete történelmét kedvelő, dicsőségét szíven hordó minden polgár beléphet, és szabadon minden korlátozástól menten működhetik a történetnyomozás tágas mezején.”*

Nos, őszinte öröm kimondani a lelkesítő tény: immár 156 esztendeje ezt a különlegesen szép küldetést vallja és valósítja meg a Magyar Történelmi Társulat. Az életre-hívó gondolat ma is „korszerű”, ahogy az imént Kossuthot idéztük, mert a nemzet valóságismeretének történelmi dimenzióját elmélyíteni ma is igazán nemes erkölcsi hivatás, amelyre a közösségnek bizony égető szüksége van. Nagyszerű elnökök, al-elnökök, főtitkárok vezetésével töltötte be e feladatát a társulat a lefutott majd tizenhat évtizedben, és persze sokszor nem volt könnyű úgy beszélnie történelmünkről, hogy azt ne veszélyeztesse az éppen aktuális politikai hatalom beavatkozási kísérlete. A továbblépést azonban mindig lehetővé tette, ha a társulat – az egyesülési szabadság ma is velünk élő, értékes példája – a maga legszebb örökségéből merített: abból, hogy

a nemzet tagjai között a történelemtudomány segítségével zajló, a nagyvilágra nyitott, ám a hagyomány újraértelmezésére is mindig kész szellemi párbeszédet kell szolgáltatnia.

Csorba László
prof. emeritus

SEBŐ FERENC népzenei értékmentése és verséneklése

Tisztelt Egybegyűltek! Kedves Feri!

Engedjék meg ezt a bizalmas megszólítást, hiszen Sebő Ferenc személyisége és munkássága végigkíséri az életemet. Mint sokakra, rám is nagy hatással volt példaértékű alkotókedve, legyen szó zeneművészetről vagy népzeneekutatásról. Higgyék el, ez nem üres udvariassági formula. Első zenei emlékeim között van az 1980-ban megjelent Énekelt versek című album, amelyet szüleim gyakran tettek fel a lemezejátszóra. A Tartózkodó kérelem, A tündér vagy az Aranypéncz-térdű szerető sorai Sebő zenéjével égtek a zsigereimbe. Gondolhatják, milyen érzés volt évekkel később ezeket a verseket játszani a kibővült Sebő együttessel. De a kutatás és az oktatás területén is minduntalan összetalálkoztunk. Ő volt szakdolgozatom szigorú opponense, majd doktori disszertációm lelkes lektora. Később az is kiderült, hogy a Zenetudományi Intézetben egészen hasonló tapasztalatokat szereztünk az analóg gyűjtemények digitális feldolgozása terén, néhány évtized különbséggel. Végül nekem jutott az a megtisztelő lehetőség, hogy hosszabb kihagyás után visszahívjam tanítani a Zeneakadémiára. Nagyon örülök, hogy kötélnek állt, hiszen rendkívül fontos, hogy ezzel a tudással és tapasztalatokkal a legfiatalabb zenészgeneráció is találkozzon, ezúttal az egyetemi oktatás keretein belül.

Nehéz helyzetben vagyok a méltatással, mert – be kell vallani – Feri nem kedveli a kitüntetésekkel. Barabási Albert-László hálózatkutató mutatott rá arra az alapigazságra, miszerint a teljesítmény csupán rajtunk áll, magányos eredmény, a sikerről azonban a közösség dönt. Ez azt is jelenti – számos példát láttunk már rá – hogy a teljesítmény és a siker nem jár kéz a kézben. Emlékszem, amikor az egyik Sebő koncertre tartva a kisbuszban Feri a lelkünkre kötötte, hogy figyeljünk a közösségi láthatóságra is – vagyis legyünk hálózati emberek –, mert különben az eredmények nem válnak közkinccsé. Azt is hozzátette, hogy sajnos ő ezt annak idején nemcsinálta jól. Minden levélre válaszolni kell! – hangsúlyozta. Szerencsére munkássága és művei elvégezték helyette ezt a feladatot. Teljesítménye láthatóvá vált a közösség pedig a legmagasabb szinteken is elismeri, jó példa erre a most átadott Magyar Örökség-díj is. Sosem felejttem el, amikor 2012-ben meglátogattam a balatonföldvári nyári lakban és még a kapunál gratuláltam volna a frissen kapott Kossuth-díjhoz.

Nem engedte, csak legyintett, beljebb tessékelt, mondván, beszéljünk inkább a lényeges dolgokról. Valóban, a művészetelmélet is erről számol be: amikor a műalkotás elkészül, leválik az alkotóról, ezután már önállóan fejti ki hatását környezetére.

Sebő Ferenc rendkívül változatos életútját böngészve megpróbálok kiemelni néhány fontos pillanatot, amely végül ilyen nagy hatással volt kultúránk egészére. Az emberek szeretnek ikonokban gondolkodni, így talán egyszerűbb tájékozódni a történelemben. A valóság azonban ennél sokkal árnyaltabb. Sebőt is gyakran említik a magyarországi táncházmozgalom elindítójaként. Ezt ő mindig visszautasította. Saját szerepét egy nagyobb szellemi áramlat részeként értelmezte, hiszen megannyi előzmény vezetett ahhoz a bizonyos májusi szombathoz 1972-ben. A népi írók tevékenységétől a regöscserkészekén át egészen a Gyöngyösbokrétá mozgalomig sorolhatnánk. Azután a szombat után vita bontakozott ki a szervezők között: maradjon a városi táncház a profik zártkörű szórakozás I formája vagy pedig nyissák meg az ajtókat mindenki előtt. Ez az a pont, ahol Sebő Ferenc – ösztönösen érezve a helyes irányt – az utóbbit választotta. Ezzel olyan döntést hozott, amelynek köszönhetően egy immár öt évtizede töretlen mozgalom kerülhetett fel az UNESCO listájára. A táncház módszer méltán foglalta el helyét a világ szellemi kulturális örökségének legjobb megőrzési gyakorlatai között.

Ki kell emelni azt is, hogy személyiségében milyen szerencsésen találkozott a mérnök és a bölcész. Tudományos munkáiban így egyszerre van jelen a precizitás és a stílusismeret, a nagyszámú zenei példa és a kulturális kontextus. Mindez – Bartók Béla, Sárosi Bálint és Dobszay László nyomdokain haladva – olyan közérthető nyelven és a népzene kutatást támogató, jól értelmezhető egységekben jelenik meg, hogy bármelyik munkájának fonalát könnyedén felveheti a következő kutatógeneráció. A magyar népzene Bartók-rendjének kiadása, amelynek „mellékterméke” volt Vikár Béla népzenei gyűjteményének közreadása, az oktatást segítő Népzenei olvasókönyv, a Lőrincréve népzenejével foglalkozó kötetek, a táncház sajtóját szemlélő gyűjteményes írás, sokáig sorolhatnám. Publikációs szemlélete átível a különböző platformokon, nem csak szövegek, hanem zenei szerkesztések és adatbázisok teszik teljessé életművét. Néhány kiragadott példa: az utolsó bogyzslói zenekar repertoárja, a bukovinai székelyek, a moldvai magyarok vagy éppen a magyarországi románság zenéje Sebő szerkesztésében lett közkincs az 1980-as években. Amire Bartók annyira vágyott a Pátria népzenei gramofonsorozat megjelenésekor, vagyis hogy a hangzóanyag, a lejegyzések, a kísérő jegyzetek és a képek együtt jelenjenek meg, az csak most, a digitális technikának köszönhetően valósulhatott meg.

Végül, ha megvizsgáljuk a magyarországi revival történetét, a városi táncház megteremtésén túl számos további nagyhatású folyamat jellemzi az elmúlt öt évtizedet. Műfajok születtek – vagy születtek újjá – úgy, hogy az alkotók nem egy idegen kultúra mintáit, hanem hagyományainkat követték. Saját hangon szólalt meg a hiteles népzene, az énekelt vers, ezek tapasztalatait felhasználva a történeti zene, a népzenei ihletésű világzene, majd a rockzenébe is begyűrűztek hatásai. Sebő Ferenc ezzel azt a tapasztalatát adja át az öt követő generációknak, hogy a hagyományból eltanult kreativitás a kollektív zenei nyelvezet felhasználásával alkalmas a művészi önkifejezésre ma is. Köszönjük a „sebözés” ötven évét, gratulálok a díjazottnak!

Bolya Mátyás
népzéneész, egyetemi docens

A GYERGYÓSZÁRHEGYI MŰVÉSZTELEP laudációja

Gyergyószárhegy évszázadok óta a Székelyföld egyik legismertebb községe. Népszerűségét mindenekelőtt annak köszönheti, hogy gyermekkorra jelentős hányadát itt töltötte Erdély nagy fejedelme, Bethlen Gábor, aki később is gyakran megfordult a pártadisztes reneszánsz Lázár-kastélyban. Itt nyugszik Kájoni János, a Szármány hegy oldalába épített ferences rendi kolostor egykori híres rendfőnöke, az erdélyi reneszánsz sokoldalú előfutára. És környezete szépségét, természeti adottságait is mindenkor jól kiaknázta a település dolgos, bátor, művelt népe. De Szárhegy hírnevének igazi kiteljesedését, határon túli ismertségét az 1974. augusztus elsején felavatott képzőművészeti alkotótábor, az eltelt évtizedek során népszerű művészteleppé rangosodott létesítmény hozta meg. Aki olyan szerencsés volt, mint jómagam, hogy indulástól napjainkig folyamatosan végigkövethette az alkotóközpont megpróbáltatásoktól sem mentes fél évszázadát, nyugodtan kijelentheti, tényleg sikertörténetről beszélünk. Civil kezdeményezésből fakadó nagy összefogások és adakozások egybefonódása, felbecsülhetetlen értékek teremtetője és őrzője is a „szárhegyi csoda”. A hit, a művészi elhivatottság, a közszolgálati tenni akarás felemelő példája. Művészettörténeti jelentősége még nem mérhető a legendás Nagybányai Művésztelepéhez, de a legjobb úton halad, hogy azt megközelítse. Fennállásának közel 49 esztendeje alatt 2279 műalkotással gazdagodott a gyűjteménye, amiben a képek mellett 260 hagyományos szobrot, köztéri művet is nyilvántartanak, és hangsúlyozandó, hogy ez az értékes kollekció hiánytalanul őrződött meg napjainkig. Külön kiemelendő az a lélekemelő, különleges látvány, amit a Ferences-rendi kolostor területén a szoborpark nyújt az ide látogatóknak. Országból, világból vonzza az érdeklődőket. Talán éppen ez az ellenállhatatlan vonzerő a művésztelep egyik legfőbb sajátossága. A művészet ügyét felkaroló mozgósító képessége is az. Erre alapozott annak idején az alkotótábort kezdeményező lelkes triász, a kiapadhatatlan energiájú két fiatal képzőművész, Gaál András és Márton Árpád, valamint a kivételes szervező újságíró, Zöld Lajos. Minderről számos médiaanyag, sőt könyv is született, most csak pár megvalósítást sorolok. Induláskor romos állapotban volt a kolostor és a Lázár-kastély műemléképülete, mindkettőt sikerült szakszerűen felújítani. A kastély Kapubástyáját úgy restaurálták, hogy állandó kiállítást nyithattak benne. Felépült a pompás Lovagterem, az Asszonyok Háza. Mindez a környék együttes erőfeszítéseivel, a diktatórikus hatalom keltette folyamatos ellenszélben, az állami beruházás csak jóval később érkezett. Ellenszél? Több volt az annál. Amit az alapítók meghirdettek, az teljesen más volt, mint amit a parancsuralom képviselői elvártak.

„Legyen a szárhegyi tábor szélesre nyitott ablak a világra, váljék az egész romániai kortárs képzőművészet keresztmetszetévé azáltal, hogy minden stílust, irányzatot befogad és tisztel.”... „Szárhegyen mindenki azt fest, rajzol, farag, amit akar. Ami pillanatnyilag nem fog tetszeni a hivatalosságoknak, raktárban fogja várni a jobb időket.” – szölt kimondva, kimondatlanul a létrehozók alkotói alapelve. És ellent tudtak állni a szocreált, diktátordicséretet követelő nyomásnak. Kezdetben a tekintélyes és szigorú zsögödi mester, Nagy Imre támogatása volt a bátorítás, és az is meghatározó döntés volt, hogy a tábor számára nélkülözhetetlen kolostorépület bérbevitelében magukénak tudhatták a gyulafehérvári püspök, Márton Áron jóváhagyását. A táborozók pedig tették, amit főlvállaltak. Elsőként a nagybányai szellemesen nevelkedett nagy öregeket látták itt vendégül, majd érkeztek a fiatalabbak, a tanítványaik, jól megértették egymást a művészgenerációk.

A Barátság táborban velük összhangba kerülő román festők, szobrászok is ráhangolódtak a helyi tradíciókra. A hatalom 1988-ban mégis bezáratta a gyergyószárhegyi létesítményt. Addigra azonban már minden jelentősebb erdélyi magyar képzőművész megtapasztalhatta Szárhegy ösztönző hatását, ott hagyhatta kézjegyet, a székelyföldi képzőművészeti élet pedig az itteni szabadabb szellem hatására is sokszíniú felvirágzott.

A rendszerváltás átjárhatóvá tette a határokat, 1990-ben újraindult, és immár művészteleni igényekkel nyitotta tágra kapuit az összmagyar művészet reprezentánsai előtt a tábor. A nyitás más országok, földrészek irányába is megtörtént. A vezetésben bekövetkezett fiatalítás koncepcióbeli változásokat is hozott. A korábbinál nagyobb súly tevődött a kortárművészetre. Kiemelkedő szerephez jutott a KorKép nemzetközi művészteleni projekt, és az utóbbi években a MAMÚ-s alkotóközösség is fokozott részvétellel hallat magáról Gyergyószárhegyen. 2014-ben súlyos megpróbáltatás érte a művésztelenet, örökösödési eljárás nyomán kiszorult a Lázár-kastélyból. De sikerült túllépnie ezen is. A tradicionális technikai műfajoktól a konceptuális műformákig, a mediális megnyilvánulásokig terjedő széles skálán példásan bővül a műgyűjtemény. Tevékenységébe a társművészeteket is bevonva, mind erőteljesebb Gyergyószárhegy kisugárzása. A folyamat, amit a fiatalon elhunyt művészeti telepvezető, Siklodi Zsolt és a tanácsadást felvállaló Eröss István a művészeti centrum és a periféria alá- és fölérendeltségi viszonyának megszüntetésében oly következetesen szorgalmazott, beérni látszik. Ebben is bizonyára nagy előrelépést jelenthet a rangos Magyar Örökség-díj elnyerése.

Nagy Miklós Kund
művészeti író

SZALAI BÉLA filológiai munkássága - laudáció

A régiek úgy vélték, hogy *poeta non fit, sed nascitur*, vagyis a költő nem lesz, hanem születik. Ennek mintájára mondhatjuk, hogy *bibliophil non nascitur, sed fit*, vagyis a bibliofil nem születik, hanem lesz. A mai bibliofilek egyik legkiválóbb képviselője Szalai Béla. Hogyan lett az osztályidegen családból származó, eredetileg műszaki területen tevékenykedő Szalai Bélából korunk egyik legnagyobb kultúrateremtő és kultúramentő egyénisége?

Budapesten született, 1940. március 30-án. Édesapja, dr. Szalai Béla a visszatért Erdély kultusz ügyeinek volt a felelőse. 1951 tavaszán koncepció perben elítélték. A csonka családot, édesanyját Feigler Máriát és öt gyermekét, közöttük a gyermek Bélát kitelepítették Hortobágyra, ahol édesanyjától, és kisebb testvéreitől elszakítva gyermek-munkatáborba került.

A kitelepítés feloldása után, mint osztályidegen egyházi középiskolában tudott csak továbbtanulni. A gimnáziumot Pannonhalmán a bencés gimnáziumban végezte el. Származása miatt kitűnő érettségi bizonyítvánnyal és nyelvismertekkel sem vették fel egyetemre, ezért szakmát tanult, nyomdász képzésű szakmunkás bizonyítványt szerzett.

Műszaki pályáját segéd munkásként kezdte az Út-Vasút tervező Vállalatnál. Többszöri próbálkozás után munkahelye ajánlásával felvették a Budapesti Műszaki Egyetemre, ahol levelező tagozaton, 1969-ben építőmérnöki diplomával fejezte be tanulmányait. 1970-től a Közlekedési és Postaügyi Minisztérium Közúti Főosztálya volt a munkahelye 2003-ban történt nyugdíjazásáig. 1975–76-ban az International Road Federation ösztöndíjával a Purdue University hallgatója volt és szerzett közlekedés-szervező szakképesítést.

Szalai Béla négy évtizedig dolgozott a közúti szakterület állami irányításában. Az Antal kormány idején megbízott közlekedési helyettes államtitkár volt. Utolsó műszaki feladatát, a Mária Valéria híd újjáépítését miniszteri biztosként irányította. Negyven évig dolgozott a magyar színeket képviselve az AIPCE Útügyi Világszövetségben.

1988–89-ben egyike volt az újra alapított Bencés Diákszövetség létrehozóinak. 1989–2004 között a Diákszövetség főtitkára, 2009-től örökös tiszteletbeli főtitkára.

Neveltetésénél fogva erős humán érdeklődés élt és él mind a mai napig benne, s a magyar múlt szenvedélyes szeretetétől és tiszteletétől vezetve már fiatalon elkezdte kutatni, gyűjteni és rendszerezni a régiség ikonográfiai emlékeit, célként tekintve a magyar történelem különböző emlékeinek felkutatását. Termékeny munkálkodását az elmúlt évtizedekben két tucatnyi kötet és annál is több tudományos közlemény fémjelzi. Érdeklődése három területre összpontosult.

Egyrészt mélyrehatóan foglalkozott a kommunista diktatúra idején megtúrt egyházi iskola, a Pannonhalmi Bencés gimnázium történetének kutatásával. Mozaik – Pannonhalma 1956 című könyvéből 2011-ben dokumentumfilm is készült. Másrészt családi kötődéséből is fakadóan több könyve jelent meg Esztergom 19. századi helytörténetéről. Munkásságának harmadik területe a 16–18. századi magyar történelmi ikonográfia sokszorosított tárgyi emlékeinek felkutatása, rendszerezése és kutatási eredményeinek közzététele.

Számos állami kitüntetés birtokosa. 1991-ben a Magyar Érdemrend lovagkeresztjét, 1996-ban a Köztársaság Elnöke Aranyérmét, 2004-ben a Magyar Érdemrend tisztikeresztjét, 2020-ban pedig a Magyar Érdemrend Közép-kereszt polgári tagozatát kapta meg. Mindezek alapján nem szorul magyarázatra, miért kapja meg idén Szalai Béla is a Magyar Örökség-Díjat. Mégis ezek a száraz életrajzi tények nem alkalmasak arra, hogy megrajzolják Szalai Bélát, az embert, a lenyűgözően elegáns gentlemant. Most is látom szemeim előtt, amint kifogástalan öltözékben, egyik kezét ezüstveretű sétatálcáján nyugtatva, a másikkal agarát simogatva atyai mosollyal fogadott bennünket, frissen érettségizett pannonhalmi diákokat a Kisvígadó vendéglőbeli törzsasztalánál. Számunkra Szalai Béla volt a sokat emlegetett „bencés maffia” eleven megtestesülése. Mi mindannyian Szalai Bélák szerettünk volna lenni. Akkor még nem tudtuk, csak éreztük, hogy egy kivételes személlyel állunk szemben.

Kedves Béla! Sohasem fogom feledni a Könyves Tóth Kálmán bácsi társaságában elfogyasztott konyakokat sem. Azóta is a konyak a kedvenc italom. A Te hatalmas életműved is olyan, mint a legnemesebb francia konyak. Régi idők üzenetét hordozod és örökíted át a hazaszeret tüzét a következő nemzedékekre. Emeljük hát hamar konyakospoharunkat a Magyar Örökség-Díjas Szalai Bélára!

Deli Gergely
NKE rektor

GRÓF KÁLNOKY TIBOR laudációja

Kálnoky Tibor 1966-ban született Németországban. Állatorvosi egyetemi tanulmányait Hanoverben és Münchenben végezte. Családjá éveken át Amerikában, Németországban, Franciaországban élt. 1987-ben édesapjával együtt egy nagy múltba utazás során felkeresték a székelyföldi Kőröspatak falut, ahonnan az évszázadok óta földbirtokosként élő Kálnoky családot 1938-ban a fasizálódó román hatóságok kiutasították.

1990 után Gróf Kálnoky Tibor miután elhatározta, hogy a Kálnokyak földjén folytatja az életét, egy német gyógyszergyár képviselői irodájának vezetőjeként bécsi, budapesti, és bukaresti időleges tartózkodást követően a marosvásárhelyi származású Boga Annával Miklósváron, a régi Kálnoky-kastély szomszédságában egy általuk felújított házban berendezték a közös családi otthonukat. A fiatal Kálnoky gróf egyik első teendőjeként a falu temetőjében álló Szent Anna kápolnában temetkező rokonainak feldúlt, szét-szórt és összekeveredett csontjait visszahelyezte a koporsókba, majd szépen renováltatta a kis épületet, mindezzel tiszteletet ébresztve újra a faluközösségben a Kálnoky család iránt.

Gróf Kálnoky Tibor úgy határozott, hogy az egykori családi kastélyaik felújításával fog foglalkozni, amelynek finanszírozására falusi, illetve kastélyturizmust indít. Miklósváron egy falurésznyi területen a környéken megvásárolt régi, falusi házakat újraépíttette, amelyeket feleségével együtt a falusi körülményekhez hűen berendeztek, és ezekben látják ma vendégül a természet közelségére vágyó külföldi, főleg angol turistákat. Az elsősorban érzelmi indíttatású vállalkozásuk révén a soha nem látott nagyszámú külföldi, és most már egyre több belföldi turista a közhelyszerű legendákkal szemben az erdélyi valóságot fedezheti fel: a sokszínű kultúrát és történelmet, a gazdag néprajzi értékeket, az évszázados műemlék épületeket, a vidék izgalmas állat – és növényvilágát.

Egy nagyszerű ötlet nyomán, különböző támogatások révén, az ötven évre szóló koncesszióval megszerzett miklósvári, késő reneszánsz kastélyban felavatták az egyedülálló Erdélyi Élet Múzeumát, amelyben a régi, 17–18. századi, nemesi otthon légkörét rekonstruálták, és a termeiben népszerű reneszánsz művészeti rendezvényeket, koncerteket szerveznek. Munkájukat az Erdővidék kultúrájáért díjjal jutalmazták.

Gróf Kálnoky Tibornak a műemlékek iránti tisztelete, meggyőző ereje és tapasztalata által sikerült elérnie, hogy napjainkban a visszaszerzett kőröspataki klasszicista

kastély több évre szóló, nagymérvű felújítás küszöbén állhat. Figyelemre méltó ugyanakkor az a szociális jellegű munka, amelynek során a falu roma lakosságának szellemi és anyagi felemelését igyekszik a Kálnoky család elérni.

Gróf Kálnoky Tibor hagyomány – és természetszerető szemlélete, valamint kiterjedt nemzetközi rokoni és baráti kapcsolatai vezettek oda, hogy több mint két évtizeddel ezelőtt, az erdélyi természeti és épített értékek iránt érdeklődő Wales hercege, III. Károly néven, az Egyesült Királyság uralkodója felkérte az előbb Szászfehéregyházán, majd a háromszéki, székelyek lakta Zalánpatakon megvásárolt házak berendezésére és vendég-házként való működtetésére. Ezekben maga a király is eltölt évenként néhány napot, a helyiek vendégszeretét élvezve.

A nagyformátumú örökségvédelmi munka és tapasztalat indokolta, hogy 2022. augusztusában Gróf Kálnoky Tibort kinevezték az Esterházyak fertői kastélyának rehabilitációját felügyelő bizottság elnökévé.

A Kálnoky család 17. századtól ismert egyik jelmondata, amely az épületeik kövein bevésve fennmaradt: „Non est mortale quod opto”, vagyis „Nem halandó, amelyre vágyom.” Úgy tudom, Gróf Kálnoky Tibor is mélyen ezt vallja.

János Mihály
művészettörténész

HEGEDŰS LORÁNT református püspök méltatása

Egy olyan embert méltatunk, akit **a hit bátorsága, prófétai látása és offenzív tudományos igényű teológiai gondolkodása** tesz számunkra és a jövő nemzedékeinek számára is példává. A keresztény ember, amikor személyeket méltat, elsősorban nem dicsér, hanem hálát ad. Mi is így adunk hálát Dr. Hegedűs Loránt egykori püspökünk, lelkésztársunk, tanítónk életéért és szolgálataért. Az ő életműve örökség, elsősorban **magyar örökség**, mely mindazoké, akik életük céljának nem kizárólag egyéni boldogulásukat, vagy szűkebb közösségük, családjuk boldogítását tekintik feladatuknak, hanem az egészet akarják szolgálni a részekben is. Mert Isten és az egyház szolgálata mindig az egészet jelenti az üdvtörténet összefüggésében.

Harminc évvel ezelőtt kevesen voltak, akik egyszerre voltak bátrak és láttak tisztán. A politikai változások eufóriája a 90-es évek elején tűnőben volt már azok körében is, akik a rendszerváltoztatás kísérletének aktív részesei lehettek. Lelki, szellemi, közéleti, és számos tekintetben erkölcsi zűrzavarban kellett megtalálni és megteremteni azokat a biztos pontokat egyházunk és a nemzet életében, melyek nem egyszerűen az előző évtizedek átfestett folytatását jelentették, hanem a magyar kereszténység és nemzeti történelmünk legnemesebb hagyományaihoz kapcsolódva valóságos megújulást.

Dr. Hegedűs Loránt, a Magyarországi Református Egyház Dunamelléki Egyházkerületének püspöke, a Zsinat lelkeszi elnöke nemcsak látott, hanem cselekedett is. Világosan látta, hogy az eljövendő idők harcai elsősorban szellemi természetűek lesznek. Egyházi intézményekért, méltányos törvényi környezetért, történelmi kárpótlásokért harcolni szükséges, de nem elégséges. A jövő nagy kérdése, hogy mi, magyarok, és végső soron az emberiség megtalálja-e az ajándékba kapott szabadságban a keresztény felelősség útját.

Ő pontosan látta, hogy olyan református írástudókra van szükség – félreérthető szóval értelmiségiekre –, akik képesek és készek megvívni a küzdelmet a keresztény igazságért és ezt nem valamilyen védekező, kisebbségi érzéssel terhelt igyekezettel folytatják, hanem azzal az öntudattal, hogy a Jézus Krisztus által ránk bízott igazság hirdetéséről nem mondhatunk le. Számára emellett fontos tájékozódási pont volt az a magyar történelmi, irodalmi és tudományos örökség, melyet ugyancsak a keresztény gondolat ihletett.

Hegedűs Loránt nem tévesztette el az irányt. Tisztán látta azt is, hogy a szellemi küzdelemhez a krisztusi ismeretben és tudományban járatos embereken kívül eszközökre, intézményekre is szükség van. A szellemi élet világában *universitas* nélkül eszköztelenek vagyunk. Állhatatos elkötelezettségével győzte meg az akkori kételkedőket, s vitte keresztül a Károli Gáspár Református Egyetem ügyét az ellenzökkal szemben. Szenvedélyes vitában döntött a református egyház legfelsőbb törvényhozó és irányító testülete, a Zsinat, majd a magyar Országgyűlés a megalakulásról. Az azóta számos külső-belső megpróbáltatáson túljutott egyetem bizonyítja, hogy nemcsak szükséges, hanem érdemes is volt végig vinni ezt a küzdelmet, melyre a 30. évforduló alkalmából Hegedűs Loránt érdemeit megörökítő márványtábla emlékeztet.

Szellemi teljesítményét nemcsak tanulmányok és könyvek százaai bizonyítják, hanem lelkipásztorok és keresztyén hívő emberek serege, akik tanításából és életéből maradandó inspirációt merítettek. Ez az életmű időszerűbb, mint valaha. Hiszen a szellemi küzdelem azóta sem gyengült, inkább erősödött. A feketét fehérnek, az igazat hamisnak, a jót rossznak, a rosszat jónak mondani és állítani ma ez a kordivat. Ezzel kell szembe állítani Jézus Krisztus igazságát a szellemtudomány, az oktatás, nevelés, a kultúra világában és így küzdeni a jövő nemzedékért és a magunk krisztusi életéért. Ehhez életművében hatékony szellemi fegyverzetet találunk. Csak annyi a dolgunk, hogy a jobbra taníttatás igényével és azzal a mindent az Ige mérlegére tevő, megvizsgáló lelküllettel vegyük kezünkbe, melyet ő saját magától és minden gondolkodó kereszténytől elvárt. Ő maga így fogalmazott: *„A református nevelés így hát nekem hitet, tárgyilagos ismeretre törekvést, a valódin felül igazi értékre törekvést, toleranciát adott. Azért, hogy mindig el tudjam hordozni a másként gondolkodót. Kibirhatatlan legyen számomra az uniformizált, sámfára húzható, mindig azonos ismeret: a szajkózás, a kreativitásnak, az öntudatos gondolkodásnak a hiánya. Ugyanakkor egyetemességre, isteni egyetemességre törekvést adott nekem. [...] a református nevelést meghatározta egy rendkívül aggódo nemzetféltés és önfeláldozásra is indító hazaszeretetre nevelés. Az Isten-haza-család hármass köre döntő szerepet játszott ebben a nevelésben.”*

Eljött az ideje az életmű méltó helyretételének. Ez a hely nem a könyvespolc, hanem az élet. Egyházunkon belül és kívül. Ennek egyik fontos állomása a Magyar Örökség-díj és az a memorandum, amelyet a református zsinat fogadott el 2023 tavaszán. Ebben fejtünk hajtunk Hegedüs Loránt püspök teológusi és egyházkormányzói öröksége előtt, melynek méltó megőrzésével, éltetésével és ápolásával nemcsak a református püspököknek és tudósoknak tartozunk, hanem egyházunk múltjának, jelenének és jövőjének is. Ezzel a nyilatkozatunkkal, mely a nagy magyar püspök szellemi örökségét méltatja, a kiengesztelődést és történelmi igazságtételt kívánjuk szolgálni.

Balog Zoltán
református püspök

Magyar Örökség és Európa Egyesület (1%)
adószám: 18232101-1-42

Székhely: 1146 Budapest, Hermina út 45.
Postacím: 1114 Budapest, Bartók Béla út 59.
e-mail: magyarorokseg1995@gmail.com
Tel.: +36 30 9416-202
www.magyarorokseg.hu

Kérjük személyi jövedelemadója 1%-át ajánlja
a Magyar Örökség és Európa Egyesületnek

K&H Bank: 10200971-21523575-00000000

**A Magyar Örökség és Európa Egyesület,
valamint a Magyar Örökség Díj fő támogatója
az Agrárminisztérium és a Hungarikum Bizottság.**

AGRÁRMINISZTÉRIUM

Támogatóink:
Magyar Tudományos Akadémia
Schmitt Pál volt köztársasági elnök
Vincze László és Fiai Papírmerítő Műhely